

ЦИФРОВІ ІННОВАЦІЇ В КОНТЕКСТІ СМАРТСПЕЦІАЛІЗАЦІЇ

Інститут економіки промисловості НАН України

Анотація. Представлено результати аналізу пріоритетів у стратегіях смартспеціалізації країн Центральної та Східної Європи, що передбачають зростання на основі цифрових інновацій. Виявлено загальні тенденції та відмінності у підходах до пріоритизації інноваційного розвитку.

Ключові слова: смартспеціалізація; смартпріоритет; цифровізація; розвиток; інновації

Digital innovations in the context of smart specialization

Abstract. The results of the analysis of priorities in the smart specialisation strategies of Central and Eastern European countries, which are aimed at growth based on digital innovations, are presented. General trends and differences in approaches to prioritisation of innovative development are highlighted.

Keywords: smart specialisation; smart priority; digitisation; development; innovation

Прискорений перехід на інноваційний шлях розвитку є необхідною передумовою досягнення конкурентоспроможності національних/регіональних економік. Згідно із сучасною парадигмою регіональної політики, зазначене завдання вирішується, зокрема, через активізацію ендogenous інноваційного і підприємницького потенціалу. Реалізація такого підходу на практиці відбувається з використанням європейської методології смартстратегування (Strategy for Smart Specialisation – S3). Її головна особливість полягає у консолідації на місцевому рівні ресурсних можливостей і зусиль бізнесу, науки, влади, громадськості у процесі підприємницького відкриття (Entrepreneurial Discovery Process) та визначенні обмеженої кількості напрямів інноваційного зростання для подальшої інституційної й інвестиційної підтримки.

Смартспеціалізація стала невід’ємною частиною європейської Політики згуртованості протягом 2014-2020 рр. і продовжує грати свою важливу роль у новому плановому періоді на 2021-2027 рр. Вивчення накопиченого країнами ЄС досвіду є актуальним науково-практичним завданням з точки зору необхідності виявлення певних відмінностей і закономірностей у підходах до вибору пріоритетів інноваційного розвитку залежно від регіонального контексту.

Україна з 2018 р. офіційно розпочала імплементацію підходу смартспеціалізації. Українські регіони знаходяться на етапі формування регіональних стратегій смартспеціалізації, демонструючи різний ступінь та результативність імплементації. Для них, як і для європейських регіонів, важливо правильно та вчасно використати всі наявні місцеві можливості для забезпечення швидшого регіонального зростання. Такі можливості можуть бути зосереджені в конкретних сферах, де є значний і не повною мірою розкритий потенціал для економічного розвитку.

Одною з таких сфер, що забезпечує динамічні позитивні трансформації в економіці, є цифрові інновації. Україна тут має значні перспективи, що підтверджується її інноваційними результатами за окремими складниками Глобального індексу інновацій 2021 (Global Innovation Index 2021 – GIІ 2021) [1]. Зокрема, за індикатором «Експорт послуг ІКТ» (ICT services exports), у нас впевнена 9 позиція у рейтингу зі 132 країн. Експерти GIІ 2021 виділяють даний факт у сильні сторони української економіки.

Ураховуючи зазначене, мета дослідження полягала в аналізі підходів європейських країн/регіонів до визначення смартпріоритетів, що ґрунтуються на цифровізації, задля виявлення загальних тенденцій, особливостей пріоритизації та напрацювання рекомендацій українським регіонам.

Об’єктом дослідження були обрані довколишні референтні Україні країни Центральної та Східної Європи (ЦСЕ). За визначенням OECD їх групу утворюють Албанія (не член ЄС), Болгарія, Хорватія, Чехія, Угорщина, Польща, Румунія, Словаччина, Словенія та три країни Балтії: Естонія,

Латвія та Литва [2]. Основною інформаційною базою стала європейська S3 Platform, на якій розміщено дані щодо стратегій смартспеціалізації країн і регіонів.

Зазначені країни характеризуються за декількома важливими для даного дослідження параметрами (див. таблицю).

Таблиця 1

Характеристика країн ЦСЄ за даними 2021 р.

Країна	Профіль країни в EIS	Ранг країни за DESI	Кількість пріоритетів за ціллю «D – Цифрова трансформація»	
			національних	регіональних
Албанія	-	-	1	-
Болгарія	Інноватор-початківець	26	1	-
Естонія	Сильний інноватор	7	4	-
Латвія	Інноватор-початківець	17	1	-
Литва	Помірний інноватор	14	4	-
Польща	Інноватор-початківець	24	-	22
Румунія	Інноватор-початківець	27	1	22
Словаччина	Інноватор-початківець	22	1	-
Словенія	Помірний інноватор	13	3	-
Угорщина	Інноватор-початківець	23	5	-
Хорватія	Інноватор-початківець	19	1	-
Чехія	Помірний інноватор	18	1	1

Джерело: складено авторами за даними [3-5]

Згідно з оцінкою Європейського інноваційного табло 2021 р. (European innovation scoreboard – EIS), переважна кількість країн ЦСЄ за рівнем інноваційної активності належать до групи «Інноватор-початківець» (Emerging Innovator) з низькою інноваційною ефективністю. Прогрес країн у цифровізації відображає Індекс цифрової економіки та суспільства (Digital Economy and Society Index – DESI). Зіставлення наведених у таблиці оціночних характеристик дозволяє зробити висновок, що інноваційно більш активні країни демонструють кращі результати за DESI. Попри це кожна з країн ЦСЄ в рамках стратегій смартспеціалізації вибрала пріоритети, націлені на цифрову трансформацію. Розходження у рівнях пріоритизації (національний або регіональний) пояснюється прийнятою у ЄС Номенклатурою територіальних одиниць для цілей статистики (Nomenclature of Territorial Units for Statistics – NUTS).

Ціль політики S3 «D – Цифрова трансформація» є однією з одинадцяти, що були визначені флагманською ініціативою «Інноваційний союз» і програмою «Горизонт 2020», як відповідь на актуальні суспільні виклики. У свою чергу ціль D включає дев'ятнадцять предметних сфер створення цифрових інновацій (див. рис.).

Рис. 1. Вибір країнами/регіонами ЦСЄ предметних сфер створення цифрових інновацій

Джерело: побудовано авторами за даними [5]

Аналіз пріоритетів країн ЦСЄ показав, що найбільш популярними є три сфери: D.22 – Чисте навколишнє середовище, ефективні енергетичні мережі і низькоенергетичні обчислення; D.25 – Електронна комерція та МСП онлайн; D.27 – е-Здоров'я.

Слід зазначити, що окремі регіони Польщі та Румунії у стратегіях смартспеціалізації передбачили охоплення всього набору предметних сфер цілі D. Такий підхід свідчить про їх слабку готовність зосереджуватись на створенні конкретних видів цифрових інновацій, водночас не відкидаючи таку можливість у подальшому. Даний висновок також підтверджують назви регіональних пріоритетів, що мають узагальнений характер: «ІТ та телекомунікації» – регіон Łódzkie, «ІКТ» – Śląskie (Польща). Для порівняння: Естонія, що є сильним інноватором, зокрема у сфері цифрових інновацій, планує рухатися у таких напрямках: «ІКТ: електронне урядування і наука про дані», «ІКТ: промисловість 4.0, робототехніка та вбудовані системи» та ін. [5].

У більшості розглянутих національних/регіональних пріоритетів ціль «D – Цифрова трансформація» доповнюється або комбінується з іншими цілями європейської політики S3. Частіше спостерігаються зв'язки з цілями «J – Сталі інновації» та «E – KETs» (Key Enabling Technologies – ключові перспективні технології), що пояснюється їхнім взаємообумовленим горизонтальним впливом на економіку і системним значенням для забезпечення її інноваційності.

Аналіз заявлених країнами ЦСЄ смартпріоритетів у розрізі задіяних видів економічної діяльності виявив як цілком зрозумілі тенденції, так і ті, що не мають пояснень. Наприклад, закономірною є участь у створенні майбутніх цифрових інновацій сектору інформаційно-комунікаційних технологій, який представлений певними видами діяльності. Водночас в окремих смартпріоритетах не зафіксована передбачувана залученість сектору ІКТ, попри вибрану ціль цифрової трансформації.

Отже, результати дослідження підходів країн/регіонів ЦСЄ до визначення смартпріоритетів свідчать про значну роль, що відводиться цифровим інноваціям у вирішенні завдання забезпечення економічного зростання. Українським регіонам необхідно ретельно проаналізувати наявний регіональний потенціал розвитку сектору ІКТ з метою його максимального залучення в процес формування національних/регіональних конкурентних переваг на засадах смартспеціалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. WIPO. The Global Innovation Index 2021. Ukraine. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2021/ua.pdf.
2. OECD. Glossary of statistical terms. URL: <https://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=303>.

3. European innovation scoreboard 2021. European Commission. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2021. 95 p. doi:10.2873/725879.

4. The Digital Economy and Society Index (DESI). European Commission. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/desi>.

5. Eye@RIS3: Innovation Priorities in Europe. Smart Specialisation Platform. URL: <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/map>.

Шевцова Ганна Зйвна, доктор економічних наук, доцент, головний науковий співробітник відділу регуляторної політики та розвитку підприємництва, Інститут економіки промисловості НАН України, Київ

Швець Наталія Вячеславівна, кандидат економічних наук, доцент, докторант відділу регуляторної політики та розвитку підприємництва, Інститут економіки промисловості НАН України, Київ, e-mail: shvetsnnn@ukr.net

Литвинський Роман Вадимович, аспірант відділу регуляторної політики та розвитку підприємництва, Інститут економіки промисловості НАН України, Київ

Shevtsova Hanna Z. – Doctor of Economics, Associate Professor, Principal Researcher of the Department of Regulatory Policy and Entrepreneurial Development, Institute of Industrial Economics of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv

Shvets Nataliia V. – PhD in Economics, Associate Professor, Postdoctoral researcher of the Department of Regulatory Policy and Entrepreneurial Development, Institute of Industrial Economics of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, e-mail: shvetsnnn@ukr.net

Lytvynskiy Roman V. – postgraduate student of the Department of Regulatory Policy and Entrepreneurial Development, Institute of Industrial Economics of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv